

Posudek, Diplomová práce -

Alžběta Trousilová: Mediální obraz Státní bezpečnosti v tištěných médiích v období listopad 1989 – červen 1990

UK v Praze, FSV, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií
Praha 2006, 88 stran textu + 8 stran příloh.

Práce je podrobně a přehledně rozčleněna do čtyř kapitol¹, poněkud ovšem překvapuje zvolená hierarchizace textu – první tři kapitoly tvoří zázemí kapitole 5 (dále vrstvené do šesti podkapitol s dvanácti oddíly), která představuje jádro dokladového materiálu i interpretativních snah autorky a také více než ¾ celku diplomové práce. V této souvislosti tedy nijak nepřekvapí, že v úvodních třech kapitolách autorka rozhodně nepřehání teoretický úvod do kontextu sledovaného jevu – v první kapitole čtenáře seznámí se náhledem na dějiny a funkční rámec Státní bezpečnosti a v druhé a třetí pak se stručným nástinem dějin obou deníků, nijak už ale nesleduje teoretický rámec. Například:

[a] změny profesních rutin novináře v deníku přicházející se změnou režimu, či

[b] společenské role novináře píšícího na konci 80. a počátku 90. let,
stejně tak ponechává zcela stranou například i

[α] teoretické ukotvení funkce deníku v totalitním systému médií, či

[β] připomenutí stranickosti denního tisku jako domácí „tradice“, na kterou se politici na počátku 90. let pokoušeli navázat.

A to je škoda, protože zejména k profesním rutinám se autorka ve výkladu opakovaně vrací,² ale nedává své výpovědi řád. A tak zatímco poučeně a smysluplně formulované teze dokladují, že diplomantka věděla již na počátku své práce „co“ a „proč“ hodlá zkoumat,³ při řešení toho „jak“ téma uchopit zřejmě poněkud tápala – práci je možné vyčítat zásadní podcenění (možná jen výkladu použité) metody.

[1] Proč autorka rozebírá Rudé právo a Lidové noviny? Tento výběr může být zcela správný, jen je třeba jeho správnost doložit – autorka sama upozorňuje, že obě periodika nejsou plně srovnatelná,⁴ mj. protože Lidové noviny začaly vycházet s denní periodicitou až ke konci sledovaného období.⁵ Proč autorka nezařadila do sledování kupř. Svobodné slovo, které plnilo přinejmenším v úzce polistopadovém dění roli neposlušného (tj. „svobodného“) listu? Patřilo by se též sdělit čtenáři, zda databázi relevantních textů ČTK měla úplnou, resp. k jaké části sledovaných textů RP a LN dohledala protějšek ze zdrojů ČTK.⁶

¹ Tj. bez úvodu a závěru.

² Např. v hezkém poznatku na s. 51 uprostřed.

³ Patří se ocenit nejen průhlednou, zřetelnou formulaci hypotéz, ale zejména jejich diskuzi v závěru práce.

⁴ Srov. s. 29.

⁵ Pouze z bibliografie lze navíc vyrozumět, že autorka nesleduje LN v listopadu a prosinci 1989?

⁶ Co je to „částečně reflektovány“ (s. 2)? Vysvětlení, proč s materiály ČTK pracuje, by též bylo vhodné.

[2] Proč autorka nesdělí přesné informace ke sledovanému vzorku? Které strany deníků autorka sledovala a jak?⁷ Co bylo kriteriem výběru sledovaných článků?⁸ A bylo toto kriterium platné pro celý soubor?⁹ Nenabízí-li diplomantka úplnou bibliografii sledovaných článků (což při takto úzkém výběrovém vzorku jistě mohla), bylo by užitečné uvést alespoň časové rozvržení vzorku (čtenář se z textu interpretací částečně dozvídá, že vzorek byl rozložen velmi nepravidelně jak uvnitř jednotlivých listů, tak i v jejich srovnání), případně prostorové (sledovat alespoň stranu – umístění textu v rámci tiskoviny indikuje mj. význam, který mu redakce (editor) přiznává).

[3] Když diplomantka operuje s konkrétními údaji – a to absolutní četností a absolutní plochou – opět neříká, jak k nim došla. Jak například měřila plochu?¹⁰ Pokusila se naměřené údaje relativizovat (tj. kupř. vážit rozsahem zbytku listu)?¹¹

[4] Definice užívaných pojmů chybí nebo je musí čtenář vyčíst až z interpretačních částí a i tak často tápe. Například autorkou použitá definice kategorie prohlášení zní „články, které jsou evidentně prohlášeními, jsou vedeny pod kolonkou prohlášení“.¹²

Výše zmiňované metodické vzduchoprázdno do značné míry podmiňuje i další výhrady, které je možné diplomové práci Alžběty Trousilové adresovat.

[I] Mohou to být formulační nejednoznačnosti¹³, či údaje, se kterým nemá čtenář jak naložit.¹⁴

[II] Případně pak všudypřítomné hodnocení novinářské práce redaktorů RP a LN. Obávám se, že právě rozbor ‚prohřešků proti žurnalistickým standardům‘ autorce v tematickém kontextu její diplomové práce nepřísluší ani že její náhled je nezpochybnitelný.¹⁵ Nehledě k tomu, že (jak se domnívám) je velmi obtížné vymezit ‚standard novinářské práce‘ a tento fiktivní standard je téměř nemožné aplikovat na ‚revoluční média‘.

Několik málo výhrad k věcným drobnostem:

⁷ Zde včetně informace o tom, zda zpracovávala digitalizované texty, či zda četla tehdejší vydání. Smyslem této poznámky je upozornit na problematičnost digitalizovaných mediálních obsahů. Opět platí, že čtenář, který nemůže věřit výzkumníkovi, protože neví téměř nic o způsobu jeho práce, nemůže věřit ani jeho výzkumu.

⁸ A to je jedna z nejdůležitějších výhrad k neprůhlednosti metody: Jak autorka vyhledala relevantní texty, co definovalo sledovaný článek? A naopak, které články zanedbávala a nesledovala?

⁹ Zde se ptám, zda texty věnované aféře Bartončík autorka vyseletovala stejným filtrem jako texty ke zbylým aférám – tento filtr by mě zajímal. (Srov. s. 70)

¹⁰ Vždyť dva nejpoužívanější postupy při měření se liší zhruba o 15%.

¹¹ K tomuto přístupu se autorka občas blíží ve výkladu (např. na s. 29), nikde ale nepřipomíná výrazné rozdíly v celkovém rozsahu listu (relativizováno k celku listu tak může 152 cm² u LN být třeba i několikrát víc než 170 cm² u RP?), případně rozdíly v lámání textu, v použitých literách atd. ... Zde opět platí, že tyto rozdíly nemusí hrát roli, to ovšem čtenář (ani oponent) neví – autorka to totiž nedokládá.

¹² Srov. s. 32.

¹³ Např. na s. 27 nahoře rozhodně není ‚jasně patrné, že deník s postupem času dává tématu StB stále více prostoru‘. Vždyť autorka čtenáře s časovým rozvržením vzorku neseznámí a pouze mu je ve své interpretaci předloží k uvěření.

¹⁴ Srov. s. 11 – jak souvisí obsah svodky sledování s výkladem?

¹⁵ Srov. s. 32 nahoře, s. 71 uprostřed. Proč je přístup RP ‚z hlediska žurnalistiky mnohem profesionálnější‘ (s. 23)? A z kterého hlediska? Podobně si nejsem jist hodnocením na s. 54 – co je pro autorku ‚hledisko věcnosti‘? Jak měřila ‚hledisko vyváženosti‘?

Lorenc nebyl nadřizený Kincla.¹⁶

Základní informace o Rudém právu rozhodně nedoporučuji hledat v anglickojazyčné internetové encyklopedii (předpokládám že s otevřenou tvorbou hesel).¹⁷ Vždyť k dějinám Rudého práva existuje opravdu rozsáhlá bibliografie.

Když autorka děj zalidňuje, občas předpokládá na straně čtenáře přílišnou znalost.¹⁸

Považuji za velmi nepravděpodobné, že by „Rudé právo přineslo všechny informace, které se k tématu [StB?] objevily.“¹⁹

Zejména při využívání literatury se zdá být práce nepoznamenaná oborem. V seznamu literatury a pramenů sice diplomantka uvádí řadu titulů, v práci odkazuje ale jen na několik z nich²⁰ – jinam než na rozebírané články RP, LN a ČTK vede odhadem méně než dvacet odkazů. Proč nevyužila textů z v tezích pečlivě vypracované bibliografie a dokonce ani textů, které uvádí v seznamu literatury? Odkazy až na výjimky²¹ ale splňují formální náležitosti.

Seznam zkratk je dostačující, přílohy lze bez rozpaků označit za chudé.

K jazykovým náležitostem mám výraznou a zároveň pouze dílčí výhradu: místy je cítit, že precizní formulace by si žádala ještě nějaký čas, kterého se pravděpodobně autorce nedostávalo.²²

Diplomantka sice prokázala jen dílčí schopnost kvalifikovaně shromáždit data a analyzovat je, posuzovaná diplomová práce ale rozhodně je čtivá a ve své výzkumné části obsahově originální. Domnívám se tedy, že předložená diplomová práce Alžběty Trousilové svým zpracováním a obsahem splňuje požadovaná kritéria, a proto ji **doporučuji** k obhajobě.

V případě úspěšné obhajoby navrhuji komisi klasifikační stupeň **dobře**.

¹⁶ S. 37.

¹⁷ Srov. s. 17

¹⁸ Postavy Lorence nebo Sachera je asi opravdu možné považovat za všeobecně známe, kdo je Jaroslav Procházka by už asi říct měla. Srov. s. 44.

¹⁹ S. 76.

²⁰ Častěji využívá prací Bendy, Měchýře a Žáčka věnovaných StB a práce Zpravodajství v médiích při vstupu o žurnalistických útvech.

²¹ Srov. zvláštní ne-odkaz na s. 18 dole.

²² Srov. např. s. 18, 19, 30, 31, 32, 33, 39, 46, 51, 52, 53, 60, 65, 72, 76, 80, 81 aj. pro překlepy, chybějící znaky či slova, vyvázání z větné vazby, pravopisné chyby apod.